

Patent

(Fikri ve Sınai Mülkiyet)

➤ FİKRİ VE SİNAİ MÜLKİYET HAKLARIN KORUNMASI

Tasarlamak, geliştirmek ve üretmek için aylarca hatta bazen yıllarca zaman, emek ve para harcadığınız özellikli bir ürünün, başkaları tarafından izinsiz üretilmesini ve satılmasını istemezsiniz. Ancak bu ürünle ilgili tüm hakların size ait olduğunu iddia edebilmeniz için elinizde bir belge olması gerekir. Bu da markanızı tescil ettirmek veya geliştirdiğiniz ürünle ilgili patent almakla mümkündür.

Teknolojik gelişmeler, dünyadaki küreselleşme hızı ve markalaşmanın günden güne daha önemli hale gelmesi; küçük, orta ve büyük ölçekli tüm işletmelerin marka tescili ve patent alma konularıyla yakından ilgilenmesine yol açmıştır.

• Patent

Patentin sözlük anlamı “buluş belgesi”dir. Buluş, tarım dahil sanayideki teknik bir problemin çözümü olarak tanımlanabilir. Buluşun, teknik bir soruna teknik bir çözüm getiriyor olması, sanayiye uygulanabilir ve seri üretime esas olması beklenir. Ayrıca, herkesin düşünebileceği kadar sıradan olmaması, yani önemli bir yaratıcılık etkinliği sonucunda ortaya çıkmış olması gerekir. Bir buluş sahibine devlet tarafından verilen bir patent, buluş sahibinin izni olmadan başkalarının bu buluşu üretmesini, kullanmasını veya satmasını belirli bir süre boyunca engelleme hakkı verir. Patentli bir buluş, buluş sahibinin mülkiyeti haline gelir ve bu hak çerçevesinde;

- Buluşu kendisi kullanabilir
- Buluşun kullanımı için başkalarına izin verebilir (lisans)
- Buluşu izinsiz kullananların önlenmesi için yasal yollara başvurabilir.

Patentlenebilirlik Kriterleri: Patentlenebilirlik kriterleri yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirliktir.

- 1- Yenilik:** Buluşun dünya çapında daha önce var olmaması yani tekniğin bilinen durumuna dahil olmaması anlamına gelir. Tekniğin bilinen durumu ise patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce buluş konusunda dünyanın herhangi bir yerinde erişilebilir (yazılı veya sözlü tanıtım, kullanım vb. yolla açıklanan) her türlü bilgi anlamına gelmektedir. Patentten farklı olarak faydalı modelin yenilik değerlendirmesinde, buluş konusuna katkı sağlamayan teknik özellikler dikkate alınmaz.
- 2- Buluş Basamağı:** Buluşun, ilgili olduğu teknik alanda uzman bir kişi tarafından tekniğin bilinen durumundan aşikâr bir şekilde çıkarılamayacak nitelikte olması anlamına gelmektedir.
- 3- Sanayiye Uygulanabilirlik:** Buluşun tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir, uygulanabilir veya kullanılabilir nitelikte olması anlamına gelir.

Patent İsteme Hakkı: Patent isteme hakkı, buluşu yapana veya onun haleflerine ait olup başkalarına devri mümkündür. Buluş birden çok kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmişse patent isteme hakkı (tarafklar başka türlü kararlaştırmamışsa) bunlara müştereken ait olur. Aynı buluş, birbirinden bağımsız birden çok kişi tarafından aynı zamanda gerçekleştirilmişse patent isteme hakkı, daha önce başvuru yapana veya diğerine göre rüçhan hakkı olana aittir. Patent almak için ilk başvuran kişi, aksi sabit oluncaya kadar patent isteme hakkının sahibidir.

- **Faydalı Model**

Faydalı model, Türkiye’de ve dünyada yeni olan ve sanayiye uygulanabilen buluşların sahiplerine belirli bir süre (10 yıl), bu buluş konusu ürünü üretme ve pazarlama hakkının tanınmasıdır.

Yurt içinde, geliştirmiş oldukları yeni ürünler için daha az maliyetle koruma elde etmek isteyen buluş sahipleri için tavsiye edilebilecek bir sistemdir.

Faydalı model, kimyasal maddeler ve yöntemler hariç patente konu olabilecek teknik gelişmeye sahip bütün ürünler için verilebilir. Faydalı model başvurusu için dikkat edilecek en önemli husus, yeni olmayan ürünler için başvuru yapılmaması gerektiğidir. Yeni olmayan ürünler için başvuru yapıp faydalı model belgesi alınsa dahi, ürünün yeni olmadığına üçüncü kişilerce ispatlanabilmesi durumunda mahkeme yolu ile belgenin iptali söz konusudur.

- **Patent ve Faydalı Model arasındaki Temel Farklar**

Patent	Faydalı Model
Patenti alınmak istenen ürünün yeni, sanayiye uygulanabilir ve tekniğin bilinen durumunu aşan bir ürün olması gerekir.	Ürünün yeni ve sanayiye uygulanabilir olması yeterlidir. Tekniğin bilinen durumunun aşılması şartı aranmaz.
Teknik gelişmeye sahip bütün ürünler için verilebilir.	Yöntemler ve kimyasal maddeler hariç, patente konu olan tüm ürünler için verilebilir.
Öncelikle araştırma kuruluşunun rapor hazırlaması gerekir. Ardından, gerekirse inceleme raporu hazırlanır.	Araştırma ve inceleme raporu istenmez.
Söz konusu raporlar nedeniyle patent alımında maliyet artmakta ve süre uzamaktadır.	Rapor istenmediği için maliyet daha düşük, süre daha kısadır. Bu nedenle genellikle KOBİ’ler ve bireyler tarafından tercih edilmektedir.
Koruma süresi inceleme raporu olan patent başvuruları için 20 yıl, inceleme raporu olmayan patent başvuruları için ise 7 yıldır.	Koruma süresi 10 yıldır.

- **Marka**

Marka; işletmelerin mal ve hizmetleri için ayırt edici özelliği olan sözcükler, şekiller, harfler ve sayılardan oluşabilen her türlü işarete verilen addır.

Marka ile ilgili hakların korunabilmesi için, o markanın mutlaka tescilli olması gerekir. Bununla birlikte, iş hayatında ya da günlük yaşamda karşılaştığımız her marka tescillenmek zorunda değildir. Tescil, markayla ilgili hakların korunması için alınan bir önlemdir.

- **Endüstriyel Tasarım**

İnsan duyularıyla algılanabilen unsurlar veya özellikler kullanılarak oluşturulmuş bir eserin tamamı, bir kısmı veya süslemesi tasarım olarak adlandırılır. Burada bahsi geçen unsurlar çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik olarak karşımıza çıkabilir.

- **Coğrafi İşaretler**

Bir yörenin, ülkenin ürünü, meyvesi, taşı, madeni diğer yörelerden farklılık gösterdiği, ün kazandığı takdirde coğrafi işaret tescili alabilir. Tescilli ürünün kalitesi korunur ve belli bir standartta üretimi sağlanır.

Ağın leblebisi, Antep fıstığı, Adana kebabı, Eskişehir lüle taşı, Gemlik atı, Hereke ipek halısı Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından tescil edilmiş coğrafi işaretlerden bazılarıdır.

- **Başvuru**

Ülkemizde patent verme, marka tescili, marka, vb. fikri ve sınai hakların korunması konusunda tek yetkili kurum Türk Patent ve Marka Kurumu'dur.

Başvuruyla ilgili ayrıntılı bilgi

<https://www.turkpatent.gov.tr/> adresinde yer almaktadır.

➤ **KORUMA KAPSAMI DIŞINDA KALANLAR**

Buluşunuz için patent ya da faydalı model başvurusu yapmadan önce aşağıda belirtilen hususlara dikkat etmeniz yararlı olacaktır.

- **Buluş Niteliğinde Sayılmadığı için Patent Verilemeyecek Konular**

Buluş niteliğinde olmadığından patent verilemeyecek konular şunlardır:

- 1- Keşifler, bilimsel teoriler, matematiksel yöntemler:** Bölme işlemi için bir kısa yol metodu buluş değildir. Ancak, bu metoda göre çalışan bir hesap makinası buluş olabilir.
- 2- Zihni faaliyetler, iş faaliyetleri veya oyunlara ilişkin plan, kural ve yöntemler:** Dil öğrenme yöntemi, bulmaca çözme yöntemi, bir oyun veya ticari bir işletmeyi organize etmek için planlar buluş değildir. Ancak, dil öğretmek, bulmaca çözmek, bir planı uygulamak veya oyun oynamak için yeni bir cihaz buluş olabilir.
- 3- Bilgisayar programları:** Zihni faaliyetler, iş faaliyetleri veya oyunlara ilişkin plan, kural ve yöntemleri gerçekleştiren bilgisayar programları, kaynak ve nesne kodları teknik karakter olarak kabul edilmediklerinden dolayı buluş olarak değerlendirilmemektedir. Örneğin; Muhasebe Programı, açık artırma metodunu gerçekleştiren program vb. Ancak, teknik bir problemi çözen yöntemi gerçekleştiren bilgisayar programı veya bilgisayar programını içeren cihaz patent ile korunabilmektedir. Örneğin, iki mobil cihazı arasında daha hızlı veri iletişimini sağlayan yöntemi gerçekleştiren bilgisayar programı, bir işletim sisteminde kaynak dağılımını gerçekleştiren program veya veri şifrelemesini sağlayan program vb.
- 4- Estetik niteliği bulunan mahsuller, edebiyat ve sanat eserleri ile bilim eserleri:** Romanlar, tablolar, heykeller buluş değildir.
- 5- Bilginin sunumu**

- **Buluş Niteliğinde Olmalarına Rağmen Patentle Korunamayacak Buluşlar**

Buluş niteliğinde olmalarına rağmen patentle korunamayacak buluşlar şunlardır:

- 1- Konusu kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlar
- 2- Mikrobiyolojik işlemler veya bu işlemler sonucu elde edilen ürünler hariç olmak üzere bitki çeşitleri veya hayvan ırkları ile bitki veya hayvan üretimine yönelik esas olarak biyolojik işlemler
Örneğin; soğuğa dayanıklılık geni içeren Gerek 79 mısır çeşidi patentlenemez. Ancak, soğuğa dayanıklılık geni içeren mısır bitkisi patentlenebilir.
Ülkemizde bitki çeşitleri ve hayvan ırkları Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından tescil edilmektedir.
Esas olarak biyolojik işlemde anlaşılması gereken; melezleme ya da seleksiyon gibi tamamen doğal bir olaydan oluşan bitki veya hayvan üretim usulüdür.
- 3- İnsan veya hayvan vücuduna uygulanacak teşhis yöntemleri ile cerrahi yöntemler dâhil tüm tedavi yöntemleri
- 4- Oluşumunun ve gelişiminin çeşitli aşamalarında insan bedeni ve bir gen dizisi veya kısmi gen dizisi de dâhil olmak üzere insan bedeninin öğelerinden birinin sadece keşfi.
- 5- İnsan klonlama işlemleri, insan eşey hattının genetik kimliğini değiştirme işlemleri, insan embriyosunun sınıai ya da ticari amaçlarla kullanılması, insan ya da hayvanlara önemli bir tıbbi fayda sağlamaksızın hayvanlara acı çektirebilecek genetik kimlik değiştirme işlemleri ve bu işlemler sonucu elde edilen hayvanlar.

- **Faydalı Modelle Korunamayacak Buluşlar**

Patentle korunabilir olmayan buluşlar dışında patent ile korunabilen fakat faydalı modelle de korunamayan buluşlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 1- Kimyasal ve biyolojik maddeler, usuller ve bu usuller sonucu elde edilen buluşlar
Örneğin; yeni bir plastik bileşeni ve onun üretim usulü
- 2- Eczacılıkla ilgili maddeler, usuller ve bu usuller sonucu elde edilen buluşlar
Örneğin; yeni bir antihistaminik ve onun üretim usulü
- 3- Biyoteknolojik buluşlar
Örneğin; rekombinant DNA teknolojisi ile elde edilen ürünler ve üretim usulleri
- 4- Usuller ve bu usuller sonucu elde edilen ürünlere ilişkin buluşlar
Örneğin; bir sac şekillendirme yöntemi, elektroliz ile su ısıtma yöntemi

➤ **BULUŞ ARAŞTIRMASI**

Başvuru yapmadan önce buluş konusu teknik alan ile ilgili ön araştırma yapılması tavsiye edilir. Zira birçok başvuru, yeni olmadığından patent sürecinde belge alamamakta ya da mahkemelerde dava konusu haline gelmektedir. Başvuru öncesinde gerçekleşen Ar-Ge masrafları, patent sürecindeki maliyetler ve zaman kaybı gibi kaynak israfları da düşünüldüğünde, ön araştırma yaparak buluşunuzun yeni olup olmadığı konusunda genel bir fikre sahip olmanın önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Bahsedilen ön araştırma için Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından sunulan aşağıdaki hizmetlerden yararlanabilirsiniz:

- **EPOQUE veri tabanı:** Çeşitli ülke ve patent sistemlerindeki patentler üzerinden ön araştırma yapılmasını sağlar.

- **Kurum veri tabanı:** Ülkemizde koruma talep eden yayımlanmış patentler üzerinden ön araştırma yapılmasını sağlar.

Ön araştırmayı kendiniz de yapabilirsiniz. Bunun için başvurabileceğiniz en temel kaynak, yayımlanmış patent dokümanlarına ücretsiz erişim sağlayan internet siteleridir. Söz konusu sitelerin başında, ulusal ve bölgesel patent ofislerinin çevrimiçi patent araştırma veri tabanları gelmektedir. Bunun dışında özel şirketlerin de arama motorları vb. hizmetleri mevcuttur. Buluş başlığı, başvuru sahibi, patent sınıfı vb. kriterler üzerinden araştırma yapılabilen bu sitelerden bazıları aşağıda yer almaktadır:

- 1- <http://online.turkpatent.gov.tr/EPATENT/servlet/PreSearchRequestManager>
Kurumun çevrimiçi patent araştırma veri tabanıdır. Bu veri tabanı ile ülkemizde koruma talep eden, yayımlanmış tüm patent ve faydalı model başvurularına/belgelerine ulaşabilirsiniz.
- 2- <https://worldwide.espacenet.com/> veya <http://tr.espacenet.com/>
Avrupa Patent Ofisi'nin (EPO) çevrimiçi patent araştırma veri tabanıdır. Çeşitli ülke ve patent sistemlerinden 80 milyonun üzerinde patent dokümanına ulaşabilirsiniz.
- 3- <http://www.wipo.int/patentscope/search/en/search.jsf>
Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı'nın (WIPO) çevrimiçi patent araştırma veri tabanıdır. Bu veri tabanı ile 33 milyonun üzerinde patent dokümanına ulaşabilirsiniz.
- 4- <http://www.uspto.gov/patents/process/search/>
ABD Patent Ofisi'nin (USPTO) çevrimiçi patent araştırma veri tabanıdır.
- 5- <http://www.google.com/patents>
Google firmasının çevrimiçi patent araştırma veri tabanıdır. Veri tabanı ile ABD patent dokümanlarına ulaşabilirsiniz.
- 6- Ayrıca, birçok ulusal ve bölgesel patent ofisinin internet siteleri için bakınız:
<http://www.wipo.int/directory/en/urls.jsp>

➤ FİKRİ MÜLKİYET ÖRNEKLERİ

- **Cep Telefonu:** Çoğu öğrenci, bugün bir cep telefonu üretmek ve pazarlamak için gerekli olan fikri mülkiyetin ne kadar büyük bir servet olduğunun farkında değildir. Yukarıda sözü edilen farklı fikri mülkiyet türlerine ilişkin örnekler bir cep telefonu için verilmektedir. Bu örnekler, öğrencilerin kendi fikri oluşumlarının farklı yönlerini nasıl koruyacaklarını anlamaların yardımcı olacaktır. Cep telefonu şirketlerinin ve tedarikçilerinin ne tür sırları olabileceğini bilmediğimiz için ticari sırlar, burada tümüyle bahsedilmemektedir.

Cep telefonunda fikri mülkiyet

Markalar:

- Nokia” tarafından oluşturulmuştur
- Ürün N95
- Yazılımlar “Symbian”, “Java”

Patentler:

- Veri işleme yöntemleri
- Yarı iletken devreler
- Kimyasal bileşikler
- ...

Telif hakları:

- Yazılım kodu
- Kullanım Kılavuzu
- Melodi
- ...

Ticari sırlar

?

Tasarımlar (bazıları tescillidir)

- Tüm telefonun şekli
- Tuş takımının oval şekilde düzenlenmiş olması
- Tuş takımının üç boyutlu dalgalı tasarımı
- ...

- **Fikri Mülkiyetin Önemi:** Bugünün bilgi ekonomisinde, fikri mülkiyet çok önemlidir. Yeni kurulmuş şirketler, ürünlerini taklit eden büyük rakiplerden kendilerini korumak için fikri mülkiyet haklarını kullanırlar (örnekler: Dolby ve Gore, bkz. aşağı). Büyük şirketler de kendi yatırımlarının karşılığını almak için fikri mülkiyeti kullanırlar. Hatta çelik sanayi gibi “geleneksel” endüstriler, yeni geliştirilen çelik formülleri gibi maddi olmayan varlıkları korumak için fikri mülkiyet haklarını kullanırlar. Aşağıdaki fikri mülkiyete önem veren bazı şirket örnekleri verilmiştir:

- 1- **Sandvik:** Özel çelik ürünleri üreticisidir. Borsa’daki değeri 10 milyar Avro’dur. Şirketin bütün fikri mülkiyet haklarını elinde tutmak üzere son dönemde kurulmuş olan bir bağlı şirketinin (bağlı şirket yaklaşık 12 çalışana sahip) defter değeri 1,8 milyar Avro’dur (2007 yılı için).
- 2- **Dolby Laboratories:** 1960’larda gürültü-azaltan teknolojiyi icat etmiştir. Teknolojiyi ve markaları korumak için bir patent kombinasyonu kullanmakta ve müşterilere Dolby’nin kalitenin bir göstergesi olduğunu ispatlamak için markaları kullanmaktadır. Bu yolla, başlangıçta küçük olan bir şirket büyük çaplı şirketlerle iş yapabilmiş ve başarılı ve büyüyen bir ileri teknoloji şirketi haline gelmiştir.
- 3- **W.L. Gore:** 1958 yılında Gore ailesi tarafından evlerinin bodrumunda kurulmuştur. Gore, PTFE (Teflon®) bazlı yeni ürünlerini geliştirmiş ve bunların patentini almıştır. Başlıca ürünleri için patent korumasından faydalanan ve Gore-Tex® gibi güçlü markaları oluşturan Şirket’in şu an 8000 çalışana bulunmaktadır.
- 4- **ARM Ltd. :** Enerji verimliliği sağlayan mikroişlemciler geliştirmek üzere 1990 yılında kurulmuştur. Şirket, teknolojiyi geliştirmekte ve sonrasında fiili olarak ürünleri üreten üçüncü şahıslara fikri mülkiyetlerin lisansını vermektedir. O tarihten bu yana, 10 milyardan

daha fazla ARM mikroişlemcisi ARM'den alınan lisans çerçevesinde üretilmiştir. 1800 den fazla çalışanı bulunan şirket, cep telefonu mikroişlemcisi alanında dünya lideri konumuna gelmiştir.

- 5- **LINUX:** Linux işletim sistemi ve diğer açık kaynak yazılımlarını kullanmak ücretsizdir; ancak kullanıcıların Genel Kamu Lisansı'nı (GPL) kabul etmeleri gerekmektedir. Genel Kamu Lisansı, yapılan her türlü geliştirmeyi yine GPL altında bulundurmayı içeren bir anlaşmadır.
- 6- **Creative Commons:** Kitaplar, yazılımlar, fotoğraflar, vb. için geniş yelpazeye sahip örnek bir lisans türüdür. Eser sahipleri, ücretsiz kullanıma izin verebilirler ancak, örneğin isimlerinin belirtilmesini veya kullanımın ticari olmamasını talep edebilirler.

- **Değerli Fikri Mülkiyet Örnekleri:** Burada, bir takım fikri mülkiyet varlıklarının mali değerini gösteren örnekler verilmiştir:

Değerli fikri mülkiyet örnekleri

Coca-Cola®

Apple® iPod®

Harry Potter

Anında fotoğraf veren makine

DNA kopyalama işlemi

- 1- **Coca-Cola** (tescilli marka): Bu markanın değeri (marka = ticari markalar ve tüm Coca-Cola müşteri deneyimi) 27 milyar Avro olarak tahmin edilmektedir.
- 2- **Apple iPod** (tescilli markalar ve tescilli tasarımlar ve ayrıca patentler): Son derece başarılı olan iPod, rekabet avantajını teknik inovasyondan çok müşteri deneyimi ve ayırt edici tasarımına borçludur.
- 3- **Harry Potter** (tescilli markalar ve telif hakları): Orijinal Harry Potter kitabının yazarı J.K. Rowling ilgili tüm fikri mülkiyet haklarına sahiptir. Bu da kitabın devamını yazmaya yetkili tek kişinin kendisi olduğu anlamına gelmektedir. J. K. Rowling'in Harry Potter hikâyesi üzerindeki tüm fikri mülkiyet haklarından 750 milyon Avro elde ettiği belirtilmektedir. 2008

fiyatlarına göre altının kg başına fiyatı 18.000 Avro civarındadır. Bu da, J.K. Rowling'in kendi hayal gücünü 42 ton altına eşdeğer gerçek bir fikri mülkiyet sihrine dönüştürdüğü anlamına gelmektedir.

- 4- **Anında fotoğraf çıkartan fotoğraf makinesi:** Dijital fotoğraf makinelerinin icadından önce anında fotoğraf teknolojisi oldukça değerliydi. 1991 yılında, Kodak, Polaroid'in sahip olduğu patentleri izinsiz kullanmaktan suçlu bulunduğu için Polaroid'e 550 milyon Avro tazminat ödemek zorunda kaldı.
- 5- **DNA kopyalama:** Nobel ödüllü ve patentli DNA polimeraz buluşu 1991 yılında 190 milyon Avro'ya satılmıştır. Karşılaştırma için: Dünyanın en büyük ve en değerli mavi elmaslarından biri olan "Hope diamond"ın değeri yaklaşık 125 milyon Avro'dur.

➤ PATENT İÇERİĞİ

Bir patent aşağıdaki bileşenlerden oluşur:

- **Bibliyografik bilgi:** Başvuru sahibi, buluş sahibi ve teknoloji sınıfı vb. bilgiler patent araştırmalarında oldukça kolaylık sağlamaktadır. Bir patent başvurusu genellikle buluş sahiplerinin ve patent başvurusu yapan kişi veya kuruluşun ismi ile anılır. Bibliyografik bilgiler aynı zamanda başvuru tarihini ve patentin verildiği tarihi, patent numarasını ve teknoloji sınıfını kapsamaktadır.
- **Özet:** Patentlere yönelik araştırmalarda ve arama sonuçlarını hızlı taramada faydalıdır.
- **Tarifname:** Başkalarının buluşu anlayabilmesi ve aynısını yapabilmesini sağlayacak derecede buluş hakkında tam ve detaylı bir açıklamayı ifade eder.
- **İstemler:** Patent sağladığı korumanın kapsamını belirler. Hukuki açıdan, patent dokümanının en önemli kısmı istemlerdir; bunun nedeni istemlerde patent konusu teknolojinin sınırlarının belirlenmesidir.
- **Resimler:** İstemlerin ve tarifnamenin anlaşılmasına ve yorumlanmasına yardımcı olur.

KAYNAKLAR:

- Girişimci El Kitabı, Garanti Bankası Yayını, 2018.
- Patent Kılavuzu, Türk Patent ve Marka Kurumu, 2019.
- Patent Eğitim Seti, www.patentvadisi.gov.tr, Türk Patent Enstitüsü, 2015.